

MÉS ENLLÀ DE LA DESINFORMACIÓ: les causes dels disturbis racials al Regne Unit

Blanca Garcés, investigadora sènior, CIDOB

810

SEPTEMBRE
2024

**Una versió més reduïda
d'aquest article es va pu-
blicar prèviament al diari
ARA.*

A finals de juliol, l'assassinat de tres nenes a mans d'un jove britànic de pares ruandesos va desencadenar manifestacions violentes i atacs directes contra persones migrades i racialitzades en diferents ciutats del Regne Unit. És la tercera vegada en els últims onze anys que un acte violent perpetuat per un individu acaba en un intent de pogrom. Mentre la major part de les anàlisis posen l'èmfasi en la responsabilitat de les xarxes socials, les causes de fons tenen a veure amb la definició de la nació, el context socioeconòmic i la normalització dels discursos anti-immigració.

Aquest estiu ens ha portat imatges d'autèntics pogroms contra immigrants, refugiats, membres de la comunitat musulmana i persones racialitzades a moltes ciutats del Regne Unit. L'assassinat de tres nenes a una escola de dansa a la petita ciutat costanera de Southport va desencadenar una sèrie d'atacs violents contra persones i col·lectius que no tenien res a veure amb els fets. Durant deu dies, grups d'encaputxats van atacar persones racialitzades i van incendiar mesquites, negocis, un centre d'acollida de refugiats i una biblioteca.

Ningú dubte que les xarxes socials hi van tenir un paper fonamental. Tot i que l'atacant va ser un jove britànic fill de pares ruandesos, aviat van circular rumors afirmant que es tractava d'un musulmà, sol·licitant d'asil o immigrant indocumentat. Activistes d'extrema dreta com Tommy Robinson (amb més de 800.000 seguidors a X) van apel·lar a la mobilització, apuntant com a culpables als «invasors que massacren les nostres filles» o a l'Islam definit com «un problema de salut mental». Però l'explicació dels pogroms d'aquest estiu necessita anar més enllà de la desinformació. Els disturbis racials han sigut una constant en la història del Regne Unit i la pregunta realment rellevant és: per què certs missatges (que, efectivament, ara s'estenen més ràpidament que abans) són capaços de quallar de forma tan immediata i violenta?

La primera causa té a veure amb la definició del *Nosaltres*. Com explica molt bé Achille Mbembe, l'esclavitud i l'imperi colonial van comportar la creació de dos ordres simbòlics: el de la comunitat dels pròxims, del «nosaltres», i el de la comunitat dels «altres», d'aquells deixats al marge, percebuts o com a pura «mercaderia» o com a pur «excedent». Aquesta divisió entre l'ordre humà i el subhumà, que va permetre justificar la bar-

bàrie de l'esclavitud i l'extrema violència dels exèrcits colonials durant els processos d'independència, és segons Mbembe la base d'aquest nosaltres/altres que articula els discursos racistes actuals.

No obstant això, en el cas del Regne Unit, l'Imperi colonial va significar, alhora, l'atorgament de la nacionalitat britànica a tots els súbdits de la Commonwealth i, per tant, una política de portes obertes per a més de 600 milions de persones procedents de les colònies. Era el preu a pagar per la il·lusió d'un imperi en el que «no es pon mai el sol». Aleshores, però, ningú va pensar que els que arribarien al Regne Unit serien altres més enllà dels descendents d'aquells que n'havien marxat. És important recordar que, al llarg de la història moderna i contemporània, el Regne Unit és un dels països del món que ha generat més emigració.

L'explicació dels pogroms d'aquest estiu necessita anar més enllà de la desinformació. Els disturbis racials han sigut una constant en la història del Regne Unit i la pregunta realment rellevant és: per què certs missatges (que, efectivament, ara s'estenen més ràpidament que abans) són capaços de quallar de forma tan immediata i violenta?

El problema va sorgir quan en poc temps es va posar en evidència que aquells «altres», que es pensaven de facto confinats a les colònies, havien arribat al Regne Unit de forma significativa. A finals de la dècada del 1950, els disturbis racials a Nottingham i Notting Hill van donar el toc d'alarma. La resposta va ser immediata. Empès per la por a la «fúria» i les «males maneres» del poble britànic, el govern va decidir aturar radicalment l'arribada d'immigrants no-blancs procedents d'Àsia, Àfrica i el Carib. Des d'aleshores, el Regne Unit és un dels països amb una de les polítiques migratòries més restrictives del món.

Aquest tancament dràstic de les fronteres es va justificar amb un doble argument. Per un costat, es va assumir que la immigració era un fenomen negatiu pel «poble» britànic que – tal com va declarar aleshores el polític conservador Enoch Powell– «es trobava convertit en estranger en el seu propi país». Per l'altre costat, es va construir tota una narrativa, que dura fins avui, segons la qual l'harmonia social i la integració d'aquells que ja havien arribat depenia de que no n'entressin més. Dit d'una altra manera, hi ha un cert consens en què a menys immigració, més pau social i més integració. Tot això va anar acompanyat, això sí, d'unes **polítiques d'anti discriminació** que són incomparablement més valentes que les de la resta de països europeus.

La segona causa darrera dels disturbis racials d'aquest estiu és de caire socioeconòmic. La deslocalització de la indústria a partir de la dècada del 1970, però sobretot les polítiques neoliberals del govern conservador de Margaret Thatcher van portar a un empobriment generalitzat de les clas-

ses treballadores i a l'abandonament per part de l'estat d'aquells que, en aquest context, van deixar de valdre's per si sols. Els últims deu anys de polítiques conservadores i l'efecte devastador del Brexit no han fet més que empitjorar-ho.

Al mateix temps, encara que sembli contradictori, l'economia britànica ha passat a dependre més i més de l'arribada de treballadors estrangers. Primer van ser principalment ciutadans europeus. En aquest cas, el malestar va manifestar-se sobretot contra els treballadors polonesos, a qui se'ls acusava de robar la feina als britànics. No és d'estranyar, doncs, que la qüestió migratòria fos un element crucial en els debats entorn del Brexit. Amb la sortida de la Unió Europea, l'origen dels que arriben al Regne Unit ha canviat (ja no són majoritàriament europeus) però, des d'aleshores, el número no ha fet més que augmentar. Si abans de la pandèmia el saldo migratori anual era d'uns 330.000, en els últims anys ha superat els 750.000.

Finalment, la responsabilitat dels disturbis recau també en el discurs polític dels governs conservadors dels últims anys i dels mitjans de comunicació afins. Qui no recorda l'eslògan «stop the boats» o la proposta de deportar sol·licitants d'asil a Ruanda? Però no han sigut només paraules, les polítiques també han accelerat la normalització d'aquests discursos. Els últims anys, per exemple, s'ha limitat l'accés als serveis socials i el dret de viure en família de molts residents estrangers, i els sol·licitants d'asil han vist com se'ls tancava en centres d'emergència, fins al punt d'arribar a la imatge grotesca de les semi-presons flotants del port de Portland. En aquest sentit, com deia **Daniel Trilling**, la «gasolina ideològica [dels disturbis] prové de fonts més respectables».

No obstant, tots els representants polítics britànics – Nigel Farage inclòs – han condemnat els actes violents d'aquest estiu. Ningú vol violència al carrer o un escenari de guerra civil, tal com vaticinava Elon Musk. Alguns polítics ho han denunciat amb la boca petita. D'altres de forma més contundent però excusant o justificant els motius dels atacants. En tot cas, el que és evident és que qui juga amb foc es crema. És fàcil atribuir la culpa als agitadors d'extrema dreta o a l'efecte pervers dels algoritmes de les plataformes. Si bé és fonamental regular uns i altres, la solució final no pot passar sinó per abordar les causes de fons, revisant la definició de les identitats nacionals, abordant els malestars socials apropant-se als que se senten abandonats i, finalment, anant més enllà dels relats polaritzadors i les polítiques simbòliques, que cada vegada més caracteritzen els discursos sobre la immigració de totes les forces polítiques sense excepció.